

SURİYE İÇ SAVAŞI DÖNEMİNDE TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA TÜRKMENLER

Ülküm Gözde GÜNDOĞDU
Bahçeşehir Üniversitesi Doktora Öğrencisi
ulkumgozde.gundogdu@bahcesehir.edu.tr
ORCID: 0000-0001-6679-2555

Özet

Suriye coğrafyasında yaşayan kadim milletlerden biri olarak Suriye Türkmenleri, bölgede yedinci yüzyıldan itibaren varlıklarını devam ettirmektedir. Suriye Türkmenleri, tarihsel süreç içerisinde önce Fransızlar, akabinde Nasır dönemi politikaları üzerinden "Türklük bilincinin" zayıflatılmaya çalışıldığı Arap milliyetçiliği dönemi ve son kertede Hafız Esed dönemi politikalarıyla şekillenen otuz yıllık süreçte yoğun bir tecrit, baskı ve asimilasyon politikasına maruz bırakılmıştır. Arap Baharı sürecinin, Mart 2011 tarihinde Suriye topraklarına sirayet etmesiyle birlikte bölgedeki varlıkları uzun yıllar ihmal edilen Türkmenler, yeniden tarih sahnesine çıkmıştır. Suriye Türkmenleri, iç savaş süreci boyunca Beşşar Esed rejimi ve müttefiklerinin uyguladıkları zorunlu göç politikalarıyla vatanlarından bilinçli bir şekilde koparılmıştır.

Suriye Türkmenlerinin gelecek vizyonu, Suriye'nin Türkiye'nin en uzun kara sınır komşusu olması ve olası gelecekte Suriye'de tesis edilecek yeni bir idarenin kurulması durumunda, Türkmenlerin alacağı siyasi pozisyon sebebiyle büyük önem arz etmektedir. Suriye İç Savaşı Döneminde Türk Dış Politikasında Türkmenler isimli çalışma ile ilgili konu, Türk Dış Politikası bağlamında Suriye Türkmenlerinin 2011 yılı sonrasında yaşadığı askeri ve siyasi gelişmeler dikkate alınarak tarihsel süreç içerisinde yeknesak bir şekilde irdelenmiştir. Suriye Türkmenlerinin "Ya var olacağız ya da yok olacağız" söylemi üzerinden başlattıkları mücadelenin temel eksiklikleri sonuç bölümünde detaylıca irdelenmiş ve Türk Dış Politikası bağlamında konunun önemine vurgu yapmak üzere saha gözlemleri aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriye Türkmenleri, Suriye İç Savaşı, Türk Dış Politikası.

TURKMENS IN TURKISH FOREIGN POLICY DURING THE SYRIAN CIVIL WAR

Abstract

As one of the ancient nations living in Syria, Syrian Turkmens have been living in the region since the seventh century. Syrian Turkmens have been subjected to an intense policy of isolation, oppression and assimilation in a thirty-year period shaped first by the French, then by the policies of the Nasser period, then by the Arab nationalism period in which the "Turkishness consciousness" was tried to be weakened through the policies of the Nasser period, and finally by the policies of the Hafez al-Assad period. With the spread of the Arab Spring process to Syria in March 2011, Turkmens, whose existence in the region had been neglected for many years, reappeared on the stage of history. Syrian Turkmens were deliberately detached from their homeland through the forced migration policies implemented by the Bashar al-Assad regime and its allies during the civil war.

The future vision of the Syrian Turkmens is of great importance due to the fact that Syria is Turkey's longest land border neighbour and the political position that the Turkmens will take in the event of the establishment of a new administration in Syria. In the study titled "Turkmens in Turkish Foreign Policy during the Syrian Civil War Period", the subject matter has been examined uniformly within the historical process by taking into account the military and political developments experienced by Syrian Turkmens after 2011 in the context of Turkish Foreign Policy. The main shortcomings of the struggle initiated by the Syrian Turkmens on the discourse of "We will either exist, or we will disappear" are

examined in detail in the conclusion section and field observations are presented to emphasize the importance of the issue in the context of Turkish Foreign Policy.

Key Words: Syrian Turkmens, Syrian Civil War, Turkish Foreign Policy

Giriş

Suriye¹, en uzun kara sınır hattımızın bulunduğu ülke olması ve tarihsel zeminde Anadolu toprakları henüz Türklük ve İslamiyet fikriyle tanışmamışken, bugünkü Suriye ve Lübnan² topraklarında Türk Devletleri ve beylikleri kurulmuş olması sebebiyle Türklüğün önemli fikri coğrafyalarından birini temsil etmektedir. Bugün Suriye ve Irak'ın da içinde bulunduğu tarihi Türklük şeridi hattı, Türk Dış Politikasının son 21 yıldır en zorlu sınavlarını verdiği iki sahadır. Bu makalede üzerinde duracağımız ve irdeleyeceğimiz temel konu, Türk Dış Politikası bağlamında Suriye ve Suriye İç Savaşı sürecinde Türkmenler olacaktır. Makalenin özünde, Şam Baharı sürecinin nasıl kanlı bir iç savaşa evrildiği ve bilhassa meselenin özünü oluşturması hasebiyle Türk Dış Politikası üzerinden Uluslararası Güvenlik, Uluslararası Hukuk ve Suriye Türkmenleri temaları genel hatlarıyla aktarılmaya çalışılacaktır.

Şam Baharı

Arap Baharı adıyla başlayan sürecin Şam Baharına evriliş süreci, Beşşar Esed'in, 17 Temmuz 2000 tarihinde Suriye Arap Cumhuriyeti devlet başkanlığı görevine gelmesiyle başlamıştır. Devlet Başkanlığına giden süreçte, halka reformcu kimliği ile tanıtılan Beşşar Esed, Batı sistemine uygun eğitim almış olması, iyi derecede İngilizce ve Fransızca biliyor oluşu ve Avrupa'da tahsil görmüş olması sebebiyle halk nezdinde hızlı bir kabul görmüştür. Esasında, bu hızlı kabul sürecinin özü ise Hafız Esed dönemi Suriye politikasının temelini oluşturan Baas Partisi ve Arap sosyalizmi üzerinden oluşturulmaya çalışılan tek tip Suriyeli yaratma ideolojisine dayanmaktadır. Hafız Esed'in baskıcı yönetimine Nusayri azınlık dışında kalan tüm Suriye halkları uzun yıllar maruz kalmış ve neredeyse asli kimliklerini unutacak düzeyde büyük bir asimilasyon süreci yaşamışlardır. Suriye nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Sünni Müslümanlar ve bilhassa Sünni-Hanefi mezhebe mensup olmaları sebebiyle Suriye Türkmenleri de büyük bir Araplaştırma politikasına aynı dönemde maruz kalmıştır. Bilhassa asker bir millet olan Suriye Türkmenleri, Hafız Esed'a karşı darbe yapılır korkusuyla bilinçli olarak kamu kurumlarında işe alınmamış, üst rütbelere terfi ettirilmemiş ve ana dilde eğitim hakları bilinçli şekilde engellenmiştir (Kirişçiöğlü, 2013, s. 11-12).

Hafız Esed'in ölümü sonrasında yeniden tasarlanacak Suriye için halkın beklentisi; Suriye'nin daha liberal, daha demokratik, daha şeffaf ve hatta daha açık bir toplum yapısına kavuşmasıydı. Bu noktada ise halkın karşısına reformcu kimliği ile servis edilen Beşşar Esed dışında farklı bir seçenekte sunulmuyordu. Beşşar Esed babasının ölümü sonrasında yüksek enflasyon, %30'a varan işsizlik oranı, %2 bandında seyreden düşük ülke büyüme oranı, neredeyse ülke ekonomisinde hiç yer almayan yabancı yatırımcı ve yüksek dış borç içinde kıvranan bir Suriye gerçeği ile baş başa kalmıştır (Gürson, 2019, s. 227-229). Geçiş sürecinde hızlı bir reform süreci bekleyen halk ise aydınlar vasıtasıyla 99'lar ve 1000'ler Bildirgesini yayınlamıştır. Reform taleplerini karşılamak adına Beşşar Esed sırasıyla Bankacılık sektörünün devlet tekelinden çıkarılması ve yabancı bankaların Suriye'de faaliyet gösterebilmesi adına bir dizi teşvikler sunmuştur. Ekonomik liberalleşmeyi siyasi liberalleşme ile birleştirmeyi tasarlayan Esed, babadan kalma ve adı yolsuzlukla anılan tüm üst düzey bürokratlara karşı temizlik operasyonu düzenlemiştir. Yaklaşık 30 yıldır uygulanan sosyalist ekonomi modelini kırarak özel sektörün önünü

¹ Suriye Arap Cumhuriyeti

² Lübnan Cumhuriyeti

açmıştır (Gürson, 2019, s. 227-229). Ülkede bahar havası olarak adlandırılan bu sürecin ilk büyük tepkisel kopuşu ise, muhalefetin değişim taleplerini, kendi varlıkları için tehdit olarak kabul eden Baas Partisi iktidarından gelmiştir. Baas Partisi ve ordu, 1000'ler Bildirisini açıkça iktidar için tehdit kabul etmiş ve diyalog forumlarını kapatıp siyasi aydınları tutuklatmıştır.

Halkın reform talepleri, tarihsel olarak 11 Eylül sonrası gerçekleşen ABD'nin Irak'ı işgal süreci ile kesişince Beşşar Esed'in genç ve henüz otorite sağlayamamış bir lider olduğu, halkın değişim taleplerini Baas Partisi ve Orduya karşı tek başına yapacak cesaretle olmadığı netleşmiştir. Bu dönemi özetleyecek tespit ise reform taleplerine başta olumlu yaklaşan Beşşar Esed'in, Irak'ın işgali ve Irak'ta bulunan Baas Partisi iktidarının Amerikan işgali sonrası yasaklanması gerçeğinden hareketle, tercihini reform taleplerinden daha ziyade bölgesel ve ulusal güvenlik konularından yana kullanmış olduğu gerçeğidir. Bu bağlamda, tercihini bir beka sorunu olarak da okumak mümkündür. Batı merkezli düşünce kuruluşları ve Amerikan medyası tarafından halkın reform taleplerini görmezden geldiği için şiddetli bir şekilde eleştirilen Beşşar Esed, 2005 yılında Lübnan Eski Başbakan'ı Refik Hariri suikastının de sorumlusu olarak gösterilmekteydi. Bu büyük kırılma sonrası Arap ülkelerinden uluslararası alanda istediği desteği alamayan ve iyice yalnızlaşan Beşşar Esed yönetimi, güvenlik eksenli kaygılar üzerinden yeni bir dış politika süreci başlatma kararı almıştır.

Türkiye'de gerçekleşen 2002 seçimlerini tek başına iktidar olarak kazanan Adalet ve Kalkınma Partisi temelinde muhafazakâr bir parti olması, Filistin davasını yakın takip etmesi ve Orta Doğu'nun sorunlarına kayıtsız kalmaması dolayısıyla Ankara-Şam hattında yeni bir dönem başlamıştır. Dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Türkiye'nin yeni dış politika vizyonunu "*komşularla sıfır sorun politikası*" olarak belirlemiş ve Orta Doğu'yu merkez eksene alan bir gelecek tasarladıklarını açıklamıştır. Türkiye-Suriye ilişkilerinin geçmişten günümüze temel çıkmazlarını oluşturan meseleler ise PKK'nın Suriye yapılanması, 1960'lı yılların başlarında vuku bulan Su sorunu ve Türkiye'nin 1973 yılında Keban barajını inşa etmesi üzerine, Suriye'nin karşı bir hamle olarak Tabqa barajını inşa etmesi gösterilebilir. Beşşar Esed ve ailesi özelinde bu saydıklarımızdan daha kritik olan sorun ise Hatay meselesidir. Özellikle meselenin Suriye Türkmenleri kısmına da ışık tutacak Hatay sorunu, temelde Hafız Esed'in Hatay kökenli Nusayri bir aileye mensup olması ve Hatay'ın anavatana katılması sürecinin Esed ailesinde yarattığı travmatik geçmiştir.

Hafız Esed kendi döneminde, Türkmen nüfusunun yoğun olarak yaşadığı bölgelerde, özellikle Suriye'nin kuzeyinde PKK militanlarına eğitim verilmesine, örgüte lojistik destek sağlanmasına ve gençlik yapılanmalarının kurulmasına bilhassa müsaade etmiştir. Özellikle Suriye Türkmenlerini Türkiye'nin potansiyel ajanı olarak gören Hafız Esed, Türkiye'de eğitim görmüş 1000'e yakın Türkmen aydını Türkiye lehine casusluk yaptığı gerekçesiyle haksız yere suçlanıp hapse attırılmıştır. (Kirişçiöğlü, 2013, s. 10-13). Yine aynı dönemde, Türkiye-Suriye sınır hattı çevresinde yaşayan Suriye Türkmenleri, 10 km.'lik bir hat dahilinde geri çektilmiş ve yerlerine Arap halk yerleştirilmiştir. Türkmenlerden duyulan derin hoşnutsuzluk bunlarla da sınırlı kalmamış, Türkiye'nin bölgede siyasi ve askerî güç olmasına mâni olmak amacıyla PKK³, MLKP⁴, Asala⁵ ve Dev-Sol⁶ gibi radikal örgütlere sığınma hakkı da sağlanmıştır. Bu örgütler Suriye Türkmenlerine ve Türkiye'ye karşı bilinçli bir şekilde desteklenmiştir. Konunun Türk Devleti nazarında bardağı taşıran son damlası ise Türkiye'ye Suriye üzerinden düzenlenen PKK saldırılarının artması ve Milli Güvenlik Kurulu tarafından alınan karar doğrultusunda Abdullah Öcalan'ın Suriye'de bulunmasına müsaade edilmeye devam edilirse bunun Türkiye açısından savaş sebebi sayılacağına açıklanmasıdır. Bu sert açıklamanın doğal bir sonucu olarak iki ülke arasında 20 Ekim 1998 tarihinde,

³ Kürdistan İşçi Partisi

⁴ Marksist Leninist Komünist Parti

⁵ Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu

⁶ Devrimci Sol

Adana Mutabakatı imzalanmıştır. İki ülke arasında imzalan Mutabakat ile PKK lideri Abdullah Öcalan 9 Ekim 1998'de Suriye'den çıkarılmıştır. Bu dönemden sonra Suriye, PKK'yı açıkça terör örgütü olarak gördüğünü belirtmiş ve PKK'ya karşı yürütülecek tüm operasyonlarda Türkiye ile ortak hareket etme kararı almıştır (Yavuz, 2005, s. 454-455).

Adana Mutabakatı ile normalleşen ilişkiler, Ak parti döneminde en yüksek temsil seviyesine ulaşmış ve iki ülke arasında yaklaşık 10 yıl sürecek iyi ilişkiler dönemi başlamıştır. Bu dönemde kurulan iyi ilişkilerin temel dinamiğini iki konu şekillendirmiştir. Bunlardan ilki, Saddam Hüseyin'in devrilmesi sonucu oluşacak yeni Irak'ta olası bir Kürt Devleti kurulup kurulmayacağı konusudur. Bir diğer husus ise Beşşar Esed'in ve İran'ın temel kaygısını oluşturan, Şii hilalini kırarak olası bir ABD yanlısı yönetimin kurulma ihtimali ve düşman rejimler ile çevrelenme korkusudur. Bu iki temel dinamik üzerinden Türkiye-Suriye ilişkilerin şekillendiğini söylemek mümkündür. Özellikle 2008-2010 döneminde en üst seviyeye ulaşan ikili temaslar; Filistin Davası, İsrail'in 2008'de Gazze'yi ablukaya alan tavrı ve Mavi Marmara olayı ile İsrail'e karşı iki devleti bölgesel anlamda ortak hareket etmeye kadar götürmüştür.

Türkiye bu dönemde bölgesel meselelerin üzerine çıkarak, ekonomik, kültürel ve eğitim alanında da ikili temaslarını güçlendirmiştir. Özellikle Gaziantep'e Suriye Konsolosluğu'nun açılması, iki ülke arasında Yükseköğretim Alanında İş Birliği Anlaşmasının yapılması ve bu kapsamda Halep'e bir Türkçe Eğitim merkezinin kurulması sağlanmıştır. Yine aynı dönemde, iki ülke arasında yüksek lisans ve doktora programları kurulmuş ve Türkiye'den bölgeye akademik çalışma yapmak amacıyla giden akademisyenler, Suriye Tarihi, Türkmen kimliği ve Suriye Kültürü üzerine inceleme yapma fırsatı bulmuşlardır. Bilhassa bu çalışmalar Suriye Türkmenlerinin bölgede sahipsiz olmadığını vurgulamış ve hatta bölgede uzun yıllar ihmal edilen Suriye Türkmenlerin varlığı yeniden gün yüzüne çıkmıştır diyebiliriz.

Bu dönemin kesin bitiş süreci ise, Dış İşleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Beşşar Esed'e ısrarla hatırlattığı reform taleplerinin yerine getirilmemesi ve Beşşar Esed yönetiminin önceliğini reform taleplerinden daha ziyade kendi iktidarının devamlığından yana kullanması olmuştur. Bu noktada Beşşar Esed'in Baas partisi ve Ordu merkezli büyük çıkar gruplarını odağına aldığı ve Lübnan'da Hizbullah'ı Filistin'de de Hamas'ı karşısına almak istemediği gerçeğidir. Türkiye, beklenen reform taleplerinin yapılmaması ve ordunun sivil halka müdahale etmeye başlaması nedeniyle Şam Büyükelçiliği'nin resmî web sitesi üzerinden "Büyükelçiliğimiz 26 Mart 2012 tarihinden itibaren tüm faaliyetlerini geçici olarak askıya alacaktır" duyurusunu paylaşmıştır (Milliyet, 2012).

Suriye Ulusal Konseyi

Bu dönemde Türkiye, Suriye muhalefetinin merkez üssü olmuş ve Suriye için "İstanbul Buluşmaları" isimli toplantılar İstanbul'da gerçekleştirilmiş ve Suriye Ulusal Konseyi İstanbul'da kurulmuştur. Buna ek olarak, Türk hükûmeti 30 Mayıs 2012 tarihinde reform talepleri geri çevrildiği için Suriyeli diplomatları ülkesinden sınır dışı etmiş ve 15 Kasım 2012 tarihinde SMDK⁷'yi Suriye halkının tek meşru temsilcisi olarak tanımıştır. Bu gelişmeye karşı bir hamle olarak Beşşar Esed rejimi, muhaliflere verilen uluslararası desteği kesebilmek amacıyla birçok Batılı ülkenin korkulu rüyası olan "Radikal İslamcılar" cezaevlerinden tahliye etmeye başlamıştır (Solomon, 2012). Bu savaşçılar, Irak üzerinden gelen cihatçılarla birlikte savaşın ilk döneminde dağınık halde bulunan muhaliflerin safında da yer almıştır. Özellikle, savaşan tarafların netleşmesiyle birlikte Beşşar Esed rejimine karşı ÖSO⁸ adı altında toplanan askeri muhalif gruplar 2012'den itibaren silahlı çatışma sürecini başlatmıştır (O'Bagy, 2013). Bu noktada dikkat edilmesi gereken temel husus ise, Beşşar Esed rejimi güçlerinin Suriye'nin Kuzeyinde ve

⁷ Suriye Muhafif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonunu

⁸ Özgür Suriye Ordusu

Kuzeydoğusunda yer alan ve çoğunluğunu Kürtlerin oluşturduğu bölgeleri savaşmadan teslim etmiş olması gerçeğidir. Suriye içerisinde 1962 yılından beri vatandaş olarak kabul edilmeyen, nüfus cüzdanı dahi olmayan ve hatta “yabancı kategorisinde” değerlendirilen 300 bin Suriyeli Kürt’e 2011 yılında vatandaşlık verilmiştir. Bu geç kalınmış hamlenin temel amacı ise, protestoların sadece Sünni kesim tarafından yapıldığı tezini desteklemek ve Suriye içerisinde yer alan diğer halkların rejimle aralarında sorun bulunmadığı fikrini temellendirebilmek içindir (Staff, 2011).

Bu bağlamda, Suriyeli Kürtlerin dâhi, kendi temsilcisi olarak görmediği PKK ve PYD, Beşşar Esed rejiminin sahada kendilerine sağladığı avantajdan faydalanarak Temmuz 2012 tarihinde YPG⁹’yi kurmuştur. YPG’nin kuruluşu sahada buldukları stratejik konumları sebebiyle hedef haline gelen ve topyekûn bir varoluş mücadelesi veren, Suriye Türkmenlerini de açık hedef haline getirmiştir. 30 Ocak 2014 tarihinde Suriye’nin Kuzeyi; Cizre (Cezire), Kobani (Ayn el-Arap) ve Afrin olmak üzere 3 özerk bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgelerin Toplumsal Sözleşme ile yönetileceği ve PYD’nin silahlı kanadı olan YPG’nin de Özerk Yönetim’in savunma gücü görevini üstleneceği açıklanmıştır. Bu gelişmenin akabinde, Türkiye’nin Suriye sınırına YPG bayrakları asılmıştır (Acun & Keskin, 2017).

2013-2014 dönemi Beşşar Esed’i desteklemek amacıyla İran tarafından sahaya sevk edilen Kasım Süleymani önderliğindeki Kudüs Gücü merkezli Şii milislerin ve radikal örgütlerin sahada aktif olduğu yıllardır. Özellikle, Ebu Bekir el-Bağdadi’nin Suriye’de kurulan Nusra Cephesi ile birleşmesi ve örgütün adının IŞİD/DEAŞ¹⁰ olarak değiştirilmesi sürecin daha da karmaşık hale gelmesine olanak tanımıştır. Bölgenin istikrarsızlaşmasının doğal bir sonucu olarak DEAŞ’a karşı ABD’nin öncülüğünde DEAŞ’la Mücadele Uluslararası Koalisyonu kurulmuştur. Özellikle, Rakka’nın DEAŞ’tan geri alınması amacıyla başlatılan süreçte, Türkiye’nin haklı eleştirisine maruz kalan NATO müttefikimiz ABD’nin, PKK’nın organik uzantısı olan PYD ve YPG’ye DEAŞ’la mücadele kapsamında yaptığı askeri ve ekonomik yardımlar iki ülke arasında gerilimin artmasına neden olmuştur. İngiltere merkezli IHS Janes’in yayınladığı 2016 yılında açıkladığı rapora göre DEAŞ’la mücadele kapsamında başlatılan operasyonlarda, 2015 yılının sahada açık ara en büyük kazananı PYD/YPG olmuştur. DEAŞ’tan temizlenen alanlar PYD/YPG denetimine bırakılmış ve PYD/YPG kontrolü altındaki toprakları %186 oranında artırmıştır (IHS Janes, 2016).

Savaşın seyrini değiştiren bir diğer hamle ise, Rusya’nın 30 Eylül 2015 tarihinde, Beşşar Esed rejimi yanında Suriye İç savaşına askeri olarak müdahil olmasıdır. Rusya devlet başkanı Vladimir Putin’in 12 Ekim 2015 tarihinde BBC’ye verdiği özel röportajda "Ülkedeki cihatçıların Rusya için tehdit olduğunu ve Rusya’nın savaşa bu grupları engellemek için girdiğini" açıklamasıyla başta savaşın tarafları olmak üzere, Türkiye, İran, ABD, AB ve son olarak da Rusya’nın dahliyle Suriye sahası uluslararası güçlerin bulunduğu büyük bir dehlize dönüşmüştür.

Ahmet Davutoğlu dönemi (2009-2014) Türk Dış politikası

Suriye İç Savaşı sürecinde; Ahmet Davutoğlu dönemi (2009-2014) Türk Dış politikası Suriye Türkmenleri nazarında genel hatlarıyla irdelendiğinde; Suriye sahasının gerçeği ile reform talepleri üzerinden dizayn edilmeye çalışılan yeni Suriye fikrinin, sahada doku uyumsuzluğu yaşadığı ve gerçek manada karşılık bulmadığı fikri, genel hatlarıyla belirginleşmiştir. Davutoğlu döneminin saha adına genel eleştirisi, Türkiye’nin genel Suriye muhalefetini destekleyen tavrı içinde, Suriye Türkmenlerin geri planda kalması ve Türkmen kartının sahaya gecikmeli olarak indirilmiş olmasıdır. Bu noktada ısrarla vurgulanması gereken gerçek ise, Suriye Türkmenlerinin bin asırlık tarihleri içinde vatanlarını üç cephede, üç ayrı düşman üzerinden savunmak durumunda kaldıkları gerçeğidir. Özellikle buldukları stratejik

⁹ Halk Savunma Birlikleri

¹⁰ Irak ve Şam İslam Devleti veya 2014’ten beri kullandığı resmî isimle Irak ve Şam Devleti.

konumları sebebiyle başta Beşşar Esed rejimi akabinde IŞİD/DEAŞ'ın Türkmen topraklarını işgali ve son olarak da sahada oluşan alan boşluğundan faydalanarak PKK/PYD'nin açık hedefi haline gelen Türkmenler sahanın açık ara kaybedenleri olmuştur. Bu dönem içinde, Suriye Türkmenleri için belirtilmesi gereken ilk tespit, Hafız Esed yönetimi altında uzun yıllar geçiren halkın belirgin bir teşkilatlanma sorunu yaşadığı gerçeğidir. Bunun en belirgin örneğini ise iç savaş sürecinin başlaması ile gerek askeri kadroların gerekse eğitilmiş genç kadroların bulunmuyor oluşunun Türkmen siyasetini büyük bir dar boğaza sürüklemesidir. Özellikle siyasi kültürü henüz oluşmamış yeni Türkmen yapılarının yüksek düzeyli deneyimsizlikleri, bölgesel farklılıklar üzerinden oluşturulan farklı yapıların Türkmen siyasetini temsil etmekte başarısız olması ve Türkmen siyasetini toparlayacak ortak bir liderin bulunmuyor oluşu sürecin akıbetini bir hayli zorlaştırmıştır. Türkmen siyaseti adına bu dönem verilen mücadelenin temeli 2012 yılında İstanbul merkezli olarak Suriye Türkmen Platformunun kuruluşuyla başlamıştır. Bu süreç içerisinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve Dış İşleri Bakanı Ahmet Davutoğlu desteğiyle 30 Mart 2013 tarihinde düzenlenen ilk genel kurul ile Suriye Türkmen Meclisi Ankara merkezli olarak kurulmuştur. Aynı dönemde STM Suriye Türkmenlerinin meşru temsilcisi olarak kabul görmüş ve Türk hükümeti Meclis'e en üst seviyede katılım göstermiştir. Türkmenlerin 2015 yılına kadar sahada vermiş oldukları tek taraflı bağımsızlık mücadelesi askeri ekipman, teçhizat, eğitilmiş askeri kadro ve ekonomik destekten yoksun olarak ilerlemiştir. Bu bağlamda, siyasi kazanımların tarihin hiçbir döneminde askeri kazanımlardan bağımsız ilerlemediği gerçeğinden hareketle Türkmen askeri kadrolarının sahada verdikleri "onur ve özgürlük"¹¹ mücadelesi ne yazık ki uluslararası sistem içerisinde yer edinememiştir. Öyle ki Suriye Türkmenlerinin bilinirlikleri sadece Türkiye ile sınırlı kalırken, PYD lideri Salih Müslim, Ağustos 2015'te Rusya'nın Suriye'de operasyonlarına başlamasından kısa bir süre önce Rus Dışişleri Bakan Yardımcısı Mihail Bogdanov'la Moskova'da görüşmüştür (Gafarlı , 2016). PKK/PYD'nin Moskova ve ABD üzerinden siyasi ve askeri destek gördüğü süreçte; Suriye Türkmenleri Türkmen dağındaki mücadeleyi vatan savunması olarak görüp uluslararası ekonomik destekten yoksun olarak sürdürmüştür. Bu durum, sahanın başat aktörü olan Suriye Türkmenlerinin 5 yıl gibi kısa bir süre içerisinde hızlı bir çözüm süreci yaşamasına neden olmuştur.

Mevlüt Çavuşoğlu dönemi (2015-2023) Türk Dış Politikası

Mevlüt Çavuşoğlu dönemi Türk Dış Politikası ise Suriye İç Savaşı sürecinin 2015-2023 yılları arasında tekabül eden dönemini oluşturmaktadır. Bu dönem, 2009-2014 yılları arası yaşanan prestij kaybının hızlı bir şekilde toparlandığı ve Türkiye'nin Suriye sahasına etkin müdahale sürecini başlattığı "şahin dönemi" oluşturmaktadır. İlk dönem ile kıyaslandığında Suriye Muhalefetinin meşru talepleri doğrultusunda, Suriye'nin yeniden inşasına ilişkin geçiş sürecinde Türkiye süreci destekleyen uluslararası toplantıların başat aktörü konumuna yükselmiştir. Özellikle Suriye Muhalefetinin temsili bakımından referans olarak kabul edilen Müzakere Yüksek Kuruluna ve Suriye Türkmenlerini temsilen faaliyet yürüten Suriye Türkmen Meclisine siyasal temsil noktasında güçlü destekler verilmiştir.

Suriye nüfusunun %15-%20'sine¹² tekabül eden Suriye Türkmenleri için zorlu geçen 2015-2016 yılları, Türkmen mücadelesinin neredeyse durma noktasına geldiği zor yılları oluşturmuştur (Piccinin, 2011). Bu dönemde, en az 35 bin Türkmen şehit edilmiştir. Rakka ve Tel Abyad bölgesinde yaşayan Türkmenler ise 2015 yılı içerisinde PKK/PYD'nin tehcirine maruz bırakılmıştır. Özellikle Hama, Humus, Şam ve Golon Türkmenleri ise Beşşar Esed rejiminin etnik temizlik tehdidi altında ablukaya alınmıştır. Özellikle kadim

¹¹ Onur ve Özgürlük: Suriye İç Savaşı sürecinde, Türkmenlerin "Ya var olacağız ya yok olacağız" söylemi üzerinden başlattıkları mücadelenin adıdır.

¹² Siyaset Bilimi ve Tarih profesörü Pierre Piccinin'in 2011 tarihli La Libre Belgique gazetesinde yer alan makalesiyle Suriye Türkmenlerinin nüfusu şu şekilde açıklanmıştır: "Suriye içerisinde 1,5 milyon Türkçe konuşan ve Arapçayı ana dili olarak benimseyenler dâhil toplam Suriye Türkmen'i nüfusu 3,5 milyon ile 6 milyon arasındadır" şeklindeki açıklamasıdır. Bu rakam Suriye toplam nüfusunun %15-%20'sine tekabül etmektedir.

Türk şehri olan Halep'in büyük bir kısmı DEAŞ'ın kontrolü altına girmiş, çoğunluğunu Türkmenlerin oluşturduğu mahalleler Rus hava saldırıları altında günlerce bombalanmıştır.

Bu bağlamda Türkiye, BM Güvenlik Konseyi öncülüğünde ilk toplantısı 2012 tarihinde ve sekizinci toplantısı 2017 yılında gerçekleştirilen Cenevre sürecini beş yıl boyunca aktif izlemiştir. Özellikle Türkmenler nezdinde büyük bir kayıp olarak değerlendirilen Doğu Halep'in Temmuz 2016'da rejim güçleri tarafından kuşatılması ve aralık ayında da rejim kontrolüne geçmesi Halep'te yeni bir ateşkes sürecinin tesisini de zorunlu kılmıştır. Bu noktada, Türkiye ve Rusya'nın garantörlüğünde Halep'teki ateşkes sürecinin başlatılması ve bunun Suriye'nin geneline tesis edilmesi yine Türkiye'nin yoğun diplomatik girişimleri sayesinde sağlanmıştır. Sahada devrim niteliğinde kabul edilecek bir diğer husus ise Beşşar Esed rejiminin gitmesi noktasında ortak bir uzlaşma sağlayamayan Cenevre müzakereleri sürecinin sonlandırılmasıdır. Bu bağlamda, sahanın gerçek aktörleri üzerinden siyasal çözüm sürecinin yeniden kurgulanmasına olanak sağlayacak olan yeni bir mekanizmanın tesis gündeme gelmiştir. Süreç 23 Ocak 2017 tarihinde Türkiye, Rusya ve İran'ın garantörlüğünde Kazakistan'ın başkenti Nur Sultan'da Astana sürecine evrilmiştir. Sürecin daha az katılımcı fakat sahaya daha hâkim aktörler üzerinden yeniden tesis edilmesi Türkiye'nin prestijini de artırmıştır. Türkiye bu süreç boyunca, Suriye muhalefetinin garantörlüğünü üstlenirken, Rusya ve İran ise Beşşar Esed yönetiminin garantörlüğünü üstlenmiştir. Ne yazık ki Suriye için siyasal sürecin yürütüldüğü tüm uluslararası toplantılar, Beşşar Esed yönetiminin sahada yoğun bombardımanı ve insan hakları ihlalleri altında devam etmiştir. Özellikle, Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeni ile bölgede oluşan otorite boşluğundan faydalanan DEAŞ ve PKK/YPG terör örgütlerinin saldırıları sonucu çok sayıda vatandaşımız da hayatını kaybetmiştir (Kara Kuvvetleri Komutanlığı, 2016).

Bu noktada bilhassa vurgulanması gereken husus; Türk dış politikasının, "Yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesi gereğince ve BM¹³ üyesi olmanın getirdiği doğal bir sonuç olarak BM Antlaşması'nın 2. Maddesi uyarınca diğer devletlerin toprak bütünlüğüne ve siyasî bağımsızlığına saygıyı esas alan bir vizyona sahip olduğu gerçeğidir. Suriye'nin de BM üyesi bir devlet olması ve kendi toprakları üzerinden Türkiye'yi açıkça hedef alan terör saldırılarını durduramaması, uluslararası hukukun doğal bir sonucu olarak Türkiye'nin bu saldırılara katlanmak durumunda olmadığını da açıkça göstermektedir. Bu bağlamda, yaşanan saldırıları durdurmak, Meşru müdafaa kapsamında hudut güvenliğini sağlamak, bölgede istikrarın sağlanarak yerinden edilmiş Suriyeli göçmenlerin yurtlarına dönüşlerine yardımcı olmak, bölgedeki sivillerin yaşanan terör olaylarından zarar görmelerini önlemek, oluşturulmaya çalışılan terör koridoruna mani olunması amacıyla Türkiye BM Şartı'nın 51. maddesinden kaynaklanan meşru müdafaa hakkı ve BM Güvenlik Konseyi'nin terörizmle mücadeleyle ilişkin kararları uyarınca, Suriye topraklarına yönelik Fırat Kalkanı Harekâtı, Zeytin Dalı Harekâtı ve Barış Pınarı Harekâtı isimli üç terörle mücadele harekâtı gerçekleştirmiştir. Bu harekâtlara ek olarak da Kış Kartalı ve Pençe Kılıç Harekâtı isimli iki kapsamlı hava Harekâtı da gerçekleştirilmiştir. Milli güvenlik tehdidi olan DEAŞ'a ve PKK terör örgütünün Suriye'deki uzantısı olan PYD/YPG ve çatı oluşumu olan SDG'nin faaliyetlerine yönelik icra edilen bu harekâtlarla başta Suriye Türkmenleri olmak üzere sahada PKK/PYD ve DEAŞ gibi radikal yapıların nüfus politikaları etkisiz hale getirilmiştir. Türkmenlerin zorla göç ettirilmesi ve kanton yapıları üzerinden Suriye'nin kuzeyinde kurulmak istenen illegal oluşum bertaraf edilmiştir.

Fırat Kalkanı Harekâtı (FKH) sonrası bölgedeki kanton yapılarının dağıtılması ve sahanın normalleşmesi Suriye Türkmenleri nezdinde de yeni bir dönemi başlatmıştır. Suriye Türkmenlerinin sıklıkla dile getirdikleri "Ana vatanımız Türkiye'dir" ifadesi "Öz vatanımız Suriye'dir ve mutlaka Suriye'ye geri dönülmesi gerekmektedir" şeklini almıştır. Bu kapsamda ilk hamle STM'nin, Çobanbey'de temsil ofisi

---

¹³ Birleşmiş Milletler

açarak Türkmen siyasetini yeniden Suriye topraklarına taşımasıdır. İkinci hamle ise dağınık ve farklı tip bayraklar üzerinden temsil edilen Türkmen Siyasetinin, “Sancak Kongresi” düzenlenerek tek tip Türkmen Bayrağını belirlemesidir. Bu süreçte şair/yazar Cumhur Bulut’un yazdığı “Bin Yıllık Vatanın Bekçileriyiz” adlı şiir de milli marş olarak kabul edilmiştir (9 Eylül , 2019). Üçüncü ve en kritik hamle ise STM’nin 8 Temmuz 2019 tarihinde düzenlediği Meclis Tüzük değişikliği kararı sonrası yönetim merkezini Ankara’dan, FKH sonrası terörden arındırılmış olan Halep/Çobanbey’e taşımasıdır. Özellikle Türkmen siyaseti adına büyük eleştirilerin başında yer alan Türkmenlerin sahanın dışında siyaset yürüttüğü eleştirisi de bu hamle ile bertaraf edilmiştir.

Türkmen siyaseti adına Türkiye’nin verdiği bir diğer destek ise dağınık halde yürütülen Türkmen askeri kadrolarının SMO¹⁴ üst yapılması içerisinde teşkilatlandırılmasına olanak sağlanmasıdır. Bu süreçte STM başkanı Dr. Vecih Cuma’nın tarihi sözünü de hatırlatmakta fayda bulunmaktadır: “Türkiye’nin kontrolünde güvenli bölgeler kurulursa, Türkmenler hızlı ve kitlesel bir şekilde vatana dönüş sürecine hazırdır” ifadesi mülteci sorunu özelinde de temel argümanımız olacaktır.

Sonuç

Türk Dış Politikası adına, Türkmen siyasetinin bugün içinde bulunduğu genel tablo sürecin en kritik noktasıdır. Suriye Türkmenlerini temsil etmesi amacıyla kurulan çatı organ STM’nin yapısının yeni bir revizyona tabi tutulması ve Türkmen siyasetinin bir an evvel kişisel rant ve hırslardan uzak tutularak uluslararası hale getirilmesinin sağlanması zaruridir. Bu bağlamda, Türk Dış Politikası özelinde, Suriye’nin toprak bütünlüğünü esas alan bölgesel ve siyasal özerkliklere yer vermeyen bir yeni anayasanın yapılması gerekmektedir. Türkmenler nazarında ısrarla belirtilmesi gereken husus Suriye Türkmenlerinin, kurucu halk/yerli halk statüsüyle Suriye’de yeni oluşturulacak anayasada varlıklarının devamlılığı noktasındaki haklarının teminat altına alınmasıdır. Özellikle yeni oluşturulacak anayasada Suriye Türkmenlerin milli kimlikleriyle var olması konusu elzemdir. Türkmen siyasetinin merkez organı olan Suriye Türkmen Meclisi’nin (STM) hızlı bir revizyona tabii tutulması, Türkmen siyasetinin lokal yapılardan kurtarılıp uluslararası zemine taşınması, Türkmen kimliğinin desteklenmesi noktasında Türkmen Siyasi Akademileri fikrinin hızla hayata geçilmesi gerekmektedir.

Bugün Suriye sahasında devam eden savaşın en kritik noktası PKK/PYD üzerinden Suriye’nin eğitim sistemi, demografik yapısı ve kültürel değerlerinin dezenformasyona tabi tutulduğu gerçeğidir. Bu gerçeğin yadsınması, Suriye’de uzun vadede PKK/PYD vasıtasıyla “Türk milli kimliğine düşman” ve PYD eğitim sistemiyle yetiştirilmiş “düşman nesillerin” oluşturulması projesine de imkân sağlayacaktır. Özellikle saha çalışmalarında gözlemlenen gerçek şudur: PKK/PYD’nin kontrol ettiği alanlarda Kürtçeyi eğitim dili haline getirdiği, okullarda uygulanan eğitim müfredatını “militan yetiştirme” bakış açısına taşıdığı ve bölgede PKK/PYD’nin kendi eğitim müfredatını okutarak “Türklük üst kimliğini” ulusal bir tehdit argümanı haline getirdiği gerçeğidir. Bu noktadan hareketle, Suriye Türkmenlerinin bölgenin bin yıllık tarihleriyle yerel halkı olduğu, varlıklarının Suriye’nin devamlılığı noktasında daimî bir çimento görevi gördüğü ve olası yeni bir rejim değişikliğinde Türkmenlerin yönetimde olacağı tüm yapıların bölgeyi istikrara taşıyacağı gerçeğidir. Bu noktada Türk Dış politikası adına sahanın başat aktörü olan Suriye Türkmenlerin siyasi ve askeri anlamda desteklenmesi zaruridir.

---

¹⁴ Suriye Milli Ordusu

Kaynakça

Kitaplar

Gürson, A. P. (2019). *Büyük Güçlerin Suriye Planı*. Ankara: Kripto Basım Yayım Dağıtım Ltd.Şti.

Yavuz, C. (2005). *Geçmişten geleceğe Suriye-Türkiye ilişkileri*. Ankara : Ankara Ticaret Odası.

Sürelî Yayınlar

Acun, C., & Keskin, B. (2017). *PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG*. Ankara: SETA Yayınları.
https://setav.org/assets/uploads/2017/05/PYD_YPG_Tr.pdf adresinden alındı

Elektronik Kaynaklar

9 Eylül . (2019, Kasım 27). Bulut'un şii milli marş kabul edildi: <https://www.dokuzeylul.com/bulutun-siiri-milli-mars-kabul-edildi> adresinden alındı [erişim tarihi 9.08.2023]

Gafarlı , O. (2016, Eylül 9). *Rusya'nın PYD politikası değişiyor mu?* Al Jazeera: <https://www.aljazeera.com.tr/gorus/rusyanin-pyd-politikasi-degisiyor-mu> adresinden alındı [erişim tarihi 9.08.2023]

IHS Janes. (2016). Islamic State's caliphate shrinks by 14% in 2015: <https://www.janes.com/article/56794/islamic-state-s-caliphate-shrinks-by-14-in-2015> adresinden alındı [erişim tarihi 5.08.2023]

Kara Kuvvetleri Komutanlığı. (2016, Ağustos 24). Türkiye Cumhuriyeti Millî Savunma Bakanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı: <https://www.kkk.tsk.tr/firat-kalkani.aspx> adresinden alındı [erişim tarihi 13.09.2023]

Kirişcioğlu, M. F. (2013). *Suriye'de iç savaş sürerken Suriye Türkleri Rapor No:1*. Ankara: 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü. 21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü: Kirişcioğlu, M. F., 2013. Ankara: adresinden alındı [erişim tarihi 9.08.2023]

Milliyet. (2012, Mart 25). *Türkiye Suriye elçisini geri çekti*. www.milliyet.com.tr adresinden alındı [erişim tarihi 11.10.2023]

O'Bagy, E. (2013, January 31). *The Free Syrian Army*. The Institute for the Study of War: <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/The-Free-Syrian-Army-24MAR.pdf> adresinden alındı [erişim tarihi 1.09.2023]

Piccinin, P. (2011, Ağustos 1). *Après avoir été sur le terrain*. La Libre: <https://www.lalibre.be/debats/opinions/apres-avoir-ete-sur-le-terrain-51b8d7abe4b0de6db9c283df> adresinden alındı [erişim tarihi 5.08.2023]

Solomon, E. (2012, Aralık 5). *Syria's rebels in new effort to unite ranks*. Reuters: <https://www.reuters.com/article/uk-syria-crisis-rebels-idUKBRE8B411120121205> adresinden alındı [erişim tarihi 1.08.2023]

Staff, R. (2011, Nisan 7). *Syria's Assad tries to appease Kurds after unrest*. <https://www.reuters.com/>: <https://www.reuters.com/article/us-syria-kurds-idUSTRE7366H620110407> adresinden alındı [erişim tarihi 9.08.2023]

